

OM MÅLØY RAIDET

Utdrag fra boken
"LANDFLYKTIG"
av Knut Wigert,
utgitt på John Griegs forlag 1945

Fra side 98 - 113

Angrepet på Måløy ble imidlertid gjennomført. Den sterkt befestede havnen tjenstgjorde som tysk samle-plass for konvoiene som forsynte styrkene i Nord-Norge og gikk opp og ned langs norskekysten. Vår oppgave var å ødelegge festningen ved Måløysundet og de øvrige batterier på land. Dessuten skulle sild-olje- fabrikken settes ut av funksjon og den tyske styrke som var forlagt i området tilintetgjøres. Vår angrepsstyrke var noe større enn den tyske garnison som var på omkring 300 mann, fordelt med 80 mann på festningen og resten i byen og ved de øvrige forsvarsstillinger.

Kl. 6 om morgenen annen juledag gikk reveljen ombord. Angrepet skulle settes inn presis kl. 8. Under frokosten hang det en viss spenning i luften, og mange av soldatene var fremdeles noe sjøsyke. Men det ble roligere sjø da vi kom inn under kysten, så de kom seg etter hvert. Kl. ½8 sto vi oppstilt i lange rekker fullt bevepnet og ferdige til å gå på dekk ombord i landgangsbåtene. Jeg var bevepnet med en maskinpistol hengende i en rem over skulderen og hadde dessuten en automatpistol i beltet. I en sekk på ryggen hadde jeg sjokolade og sigaretter som jeg hadde tenkt å dele ut på land hvis det skulle bli anledning til det.

Vi hørte det ble slått sakte fart i maskinen og skipet rullet ikke lenger, så nå måtte vi være i smult vann. Over radioen kom så ordren om at vi skulle på dekk og innta plassene i landgangsbåtene. Under en landgang som denne er det marinen, det vil si, skipets kaptein som har all kommando inntil soldatene har satt foten på land. Da over tar sjefen for angrepsstyrkene. Landgangsbåtene var svinget ut over skipssiden og hang fra davitene i plan med dekket så vi kunne spasere rett oppi. På hver side kunne vi skimte de vakre, sneklede fjellene i mørket. Det var forbudt å snakke, og hver mann måtte utvise den største forsiktighet for ikke å bråke idet de gikk ombord i landgangsbåtene.

Det var en tindrende klar morgen. Fjellene tegnet sine skarpe silhuetter mot den bleke himmelen i grålysningen. Det følte seg skjønt å være hjemme igjen i den herlige, rene luften i Norge. Enda hadde ingen oppdaget oss. Destroyerne gikk først inn og deretter fulgte kryssere n. Til slutt kom troppeskipene med landgangsbåtene hengende ned på hver side. De ble låret forsiktig ned langs skipssiden mot vannet og ble hengende akkurat så høyt over vann- flaten at bunnen gikk klar. Det var så vidt vi seg innover. Foran oss så vi silhuetten av krysseren «Kenya» som vendte langsomt for å få breidsiden inn mot land. En liten stund etter ble landgangsbåtene satt på vannet og de lydløse motorene drev de flat- bunnede båtene framover. Vi gikk innover i store vifteformasjoner på fem og fem båter av gangen. Enda var det stille som i graven. Det var et under at tyskerne ikke hadde oppdaget oss. Plutselig hørte vi en jevn dur som ble sterkere og sterkere, og snart kunne vi se den første bølgen av Hampden bombefly. Det var flystøtten vår. De kom rett inn fra havet og stupte ned mot byen og festningen hvor de kastet bomber og røkbomber. De siste var for å dekke og skjule landgangen. Dermed begynte livet. Mot den vakre morgenhimmelen gikk det opp en strøm av sporkuler i alle farver som kulørte vannstråler. Det var som om de slikket rundt flyene der de braket inn over oss mellom de trange, høye fjellene. Røkbombene hadde i begynnelsen en god virkning, men den lette morgenbrisen lettet fort på teppet. Vi var fremdeles 200 meter fra land, men det begynte å se faretruende nær ut. Jeg snudde meg og så etter krysseren om den ikke snart skulle gi oss artilleristøtten. Plutselig braket det løs. Seks tommers granater hvinte over hodet på oss og smalt i kase-mattene på festningen. Det var direkte skyting på 500 meters hold. Noen fortalte at en undervanns- båt hadde gått over til Måløy to dager i forveien og lå nå oppe under bryggen inne ved byen og signaliserte ut til «Kenya» som den rettledet i skyt- ingen og til å innta den beste artilleristilling. En nordmann var med som los.

Tyskerne var nå blitt oppmerksom på oss og salve etter salve fra tunge maskingeværer på land smalt mot platene i den pansrede landgangsbåten. Samtidig tordnet det for full musikk fra «Kenya» og destroyerne

mot land. Det måtte være en varm fornøyelse å være tysker bak kanonene på festningen under dette bombardement. Den fikk ikke løsnet mange skudd før den tidde stille. Festningen hadde et hovedbatteri på seks 10.5 centimeters kanoner muret ned i betongtårn. Knappt 50 meter fra land opphørte artilleriilden på et signal fra oss. Landgangsbåtene gikk mot land med full fart. Maskingeværkulene hamret hissigere og hissigere mot panseret foran og lysende sporkuler fløy hvinende over oss. Plutselig tok vi bunnen med et brak og vi tumlet om hverandre i båten. Det viste seg at vi hadde gått på noen steiner knapt 10 meter fra land. Lemmen foran i båten ble sloppet ned og med et rop hoppet sjefen i vannet og la på svøm. Vi andre kom oss på bena og jumpet ut i isvannet. Det gnistret rundt oss, og et par karer bak meg hylte av smerte da de ble truffet. Jeg så ansiktet på den ene før han gikk under. Det var dekket av blod. Så rødt det så ut, tenkte jeg. Det er først etterpå at man husker slikt. Mellom steinene nede i fjæren samlet vi oss for angrepet mot den første kanon-stillingen. Lenger borte til venstre for oss så jeg den andre troppen arbeide seg innover gjennom sneen og piggråden. Jeg syntes jeg kunne skimte Tor på den energiske måten han tok seg fram på som den første mann i troppen. Røkteppet lå fremdeles ganske tett. Det var en ny slags klorrøk som ble benyttet, så vi hostet og harket da vi arbeidet oss oppover. Tyskerne trodde formodentlig at det var gass, for vi kunne høre de rope et eller annet om gassmasker.

Plutselig dumpet vi simpelthen opp i det første kanontårnet. Tyskerne var fullstendig lamslått etter bombardementet og ikke ordentlig påkledd. De var blitt fullstendig overrumplet og tatt på sengen. Et par mann tok seg av fangene da vi rykket videre. Foran oss kunne vi høre den egne klangen og hurtige skuddtakt fra en colt-mitraljøre. Det var en tydelig forskjell i lyden fra våre engelske maskingeværer som hadde en saktere skuddtakt og ikke den karakteristiske metallklangen etter hvert skudd. Nå og da så jeg sporkulene feie over oss, men det var vanskelig å bestemme mitraljøsens posisjon på grunn av den tette røyken. Sammen med en engelsk sersjant og et par menige kravlet jeg framover på alle fire, mens resten av troppen var opptatt med å avvæpne noen tyskere i en brakke. Plutselig så jeg Ulf foran meg. Han var også ute etter mitraljøre-redet, så vi slo oss sammen. Tyskerne skjøt uavbrutt like i nærheten, men det var vanskelig å bestemme nøyaktig hvorfra. Da tar Ulf meg i armen og peker bakover til venstre. Røyken var drevet litt vekk, og vi så fire tyskere på en høyde betjene en fastmontert mitraljøre. Vi styrtet inn på dem bakfra og måtte skyte et par stykker da de satte seg til motverge med riflene sine før de overgav seg. En av dem kom springende mot meg og ropte på norsk: «Ikke skyt, ikke skyt». Jeg skjøt ikke. Det var noe hundeaktig i øynene hans. Den andre gjenlevende var en polakk som viste seg mer enn villig til å hjelpe oss. Med en revolver i ryggen førte han oss videre inn over festningen og ledet oss inn bakfra på de siste tyske stillingene. Etter 35 minutter var festningen erobret. Vi tok 35 fanger, resten var såret eller skutt. Ulf fikk tak i en flaske Moselvin i en brakke, og vi satte oss ned på en fjellknaus med utsikt innover byen og tok oss en røyk og en drink. Vi kunne se tyskerne innta sine stillinger to og to sammen inne i byen. Her og der mellom husene fløy noen forvirrede sivile.

Den andre angrepsstyrken som først måtte tilintetgjøre kanonstillingene foran byen hadde nå fullført sin oppgave og kjempet seg fra hus til hus innover mot Måløy. Byen har bare en hovedgate og store pakkbodder ligger i rekke og rad langs bryggen. Ulvesunds hotell som ligger midt i byen, tjenstgjorde da som tyskernes hovedkvarter. Kaptein Linges plan var at man skulle sikre seg hotellet så fort som mulig, og han hadde gitt ordre til at vi skulle melde oss på hotellet hos ham så snart byen var tatt. Det var ikke stort mer å gjøre for oss på festningen, så Ulf og jeg bestemte oss til å komme over til byen. Det så for øvrig ut som om tyskerne hadde tenkt å sette seg alvorlig til motverge, så det ville kanskje bli litt mer å gjøre der. Landgangs-båtene tøffet rundt med engelske marinegaster ombord og skjøt det de kunne med et maskingevær som var fastmontert ombord i båten for å gi troppene på land den nødvendige ildstøtte.

Vi gikk ned til stranden og ropte til en av landgangsbåtene og ba om å bli satt over til byen. Plutselig skjedde en voldsom eksplosjon, og et enormt trehus ved inngangen til Måløy sprang i luften. Det måtte ha vært et ammunisjonslager, for hele huset gikk så fullstendig rett til værs at bordbiter og trestumper var det eneste som ble igjen og dalte ned i vid omkrets. På veien over fra festningen til byen kom plutselig et tysk jagerfly som stupte ned mot oss og fyrte av en salve. Heldigvis gikk alle skuddene i sjøen like bak oss. Vi la inntil en bukserbåt som lå fortøyet til en av bryggene, og Ulf tok tak i skanseledningen på båten og heiste seg opp etter armene. Han hadde akkurat fått hodet over kanten da en marinegast dro ham ned tidsnok slik at skuddet fra en tysk rifle hvinte rett over hjelmen hans. Under dekningsild fra maskingeværet ombord i landgangsbåten, kom vi oss helt opp på bukserbåten og derfra over bryggen og inn gjennom en åpen dør i en av pakkbodene. Der var det fullt av tønner og sekker og belgmørkt. Vi ble stå-

ende stille og lytte. Utenfra hørte vi den uavbrutte takten av maskingeværene og geværilden i gaten. Vi snek oss forsiktig framover mellom sekkene og krøp opp en trapp til 2. etasje. Det var litt glissent mellom bordene i veggen ut mot gaten så litt dagslys strømmet inn og det var lettere å se. Vi kikket ut akkurat tidsnok til å se kaptein Linge fulgt av to norske, Rubben og Vedo, løpe forbi oppover gaten. Lenger bak så vi engelskmennene rykke fram. Like etter falt kaptein Linge. Han ble skutt av tyske offiserer som hadde forskanset seg inne i Ulvesunds hotell og fikk en maskingeværssalve i maven da han forsøkte å forsere seg inn gjennom døren til hotellet.

Ulf og jeg kom oss ned til 1. etasje igjen og gikk gjennom boden for å prøve å komme nærmere Ulvesunds hotell. Den neste pakkboden skulle etter vårt skjønn ligge like nedenfor hotellet, men tyskerne hadde forskanset seg like bak inngangen til denne boden. Vi kastet inn noen håndgranater som gjorde liten virkning blant alle sekkene og tønnene. Det var umulig å komme inn gjennom døren, så vi måtte få tak i forsterkning for å kaste tyskerne ut og komme videre framover. Ulf gikk tilbake samme vei vi var kommet for å prøve å få tak i noen av engelskmennene, mens jeg forsøkte å komme direkte ut på gaten hvor jeg trodde engelskmennene var. Gjennom et vindu kom jeg ut mot baksiden av huset og snek meg forsiktig ned langs veggen rundt hjørnet. Jeg så ham samtidig som han så meg. En tysk korporal sto plutselig 4 meter fra meg. Vi skjøt begge øyeblikkelig, men jeg må ha fyrt et halvt sekund før ham. Skuddene fra hans maskinpistol sneiet den ene skulderklaffen på uniformen min, og jeg så tyskeren falle bakover med et grynt. Jeg hadde truffet ham med en salve over den venstre brystlommen og i halsen og trodde knapt mine egne øyne. Fyren hadde et bra fotografiapparat med en film i. I lommen hans lå et julebrev fra hans søster med bilde av henne. Pen pike. Det var kommet nokså plutselig, men jeg hadde vært helt rolig hele tiden. Med ett syntes jeg jeg så tyskere alle steder, og redselen grep meg. Jeg kom meg skyndsomt inn i boden igjen, hvor jeg traff Ulf. Han hadde fått tak i en engelsk tropp som hadde en ganske ung irlender som sjef. De holdt på å sprengte døren til neste bod hvor tyskerne hadde forskanset seg. Et angrep ble satt inn, men ble slått tilbake. De fleste ble skutt straks de viste seg i døråpningen, fordi tyskerne hadde sine våpen innstilt mot døren som var den eneste vei vi kunne komme inn i boden på. Jeg snublet i en ung, engelsk soldat, som så opp på meg. Han var såret gjennom brystet og hostet blod. Stakkaren så nokså redd ut og lå hele tiden og hvisket «mamy, mamy» mellom hver gang han hostet. En norsk lege i sivil var merkelig nok til stede og forbandt de sårede.

Det begynte å brenne i husene rundt oss. Hvor det var umulig å få tyskerne ut, ble det nødvendig å bruke brannbomber. Det var synd på sivilbefolkningen som fløy som vettskremte høns rundt i gatene og mellom husene som brant. I enkelte tilfelle ble de også låst inne i husene hvor tyskerne hadde forskanset seg. Kampen i byen og rundt kirken ble heftigere. Et tysk kompani som var ute på manøver i fjellet og var blitt tiltrukket av skytingen, kom garnisonen i Måløy til hjelp og tok stilling oppe i fjellene, hvor de lå og skjøt på oss. Flere av pakkbodene sto nå i luer, og vi tok oss fram med den engelske troppen langs den høyre siden av hovedgaten. Vi måtte slå inn noen speilglassruter i en skotøyforretning for å få dekning. Støvler og sko lå strødd rundt omkring oss. Jeg kom til å se opp. Solen skinte på fjellene høyt der oppe. Det var en skjønn vintermorgen, og vanviddet ved krig sto plutselig for meg. Der oppe på fjellvidden hvor sneen lå ren og rødhvit i morgensolen var det fred. Nede i den trange dalen lå morgentåken blandet med kunstig røk. Flammene fra den brennende delen av byen, geværilden og maskingeværene som knitret, menneskene som sloss mot hverandre og de sårede som stønnet, dannet en uhyggelig kontrast til freden og roen høyt der oppe. Jeg måtte uvilkårlig tenke på hvordan vi mennesker kaver og strever gjennom hele livet for å nå opp dit til freden og fjellvidden, og aldri kommer vi dit på grunn av egoisme, indre splid og maktsyke. Det ble utrygt å sitte i vinduet og filosofere. Tyske snikskytttere lå igjen under de brennende husene. Han som satt på huk foran meg stupte rett ut i gaten med et skudd gjennom hodet. Det tyske kompani som hadde tatt stilling oppe i fjellet begynte å bli vel nærgående også for destroyerne som kom helt inn i Måløysundet. Plutselig tordnet de løs og plastret fjellveggen med granater så steinspruten sto. Da ble det roligere. Ved 3-tiden om middagen hadde vi kontroll over byen. Det var fremdeles et hus hvor tyskerne hadde forskanset seg meget godt som holdt stand. Men tiden var inne til å trekke seg tilbake, og vi måtte forlate det uten å kunne gjøre annet enn å kaste en hel del brannbomber inn gjennom vinduene. De fleste quislingene unnsnapp før vi nådde inn i byen, men ellers ble alle oppdrag utført. De sivile hadde samlet seg i banken, hvor kvinner og barn søkte inn i hvelvet da tyske fly begynte å oppta kampen i luften mot våre egne. Det var mange av de unge guttene i byen som hadde lyst til å være med til England, men det var vanskelig å bestemme seg i en slik fart. Mødre og fedre gråt, og guttene kunne ikke bare la foreldrene være tilbake prisgitt de tyske represalier som høyst sannsynlig ville komme. Dess uten ble det vans-

kelig å ta seg tilbake gjennom byen. Jeg sto i banken og skulle dele ut sjokoladen og sigarettene, men i kamptummelen hadde jeg mistet hele sekken i et eller annet brennende hus. Plutselig så jeg at det var helt tomt i gaten utenfor for soldater, så jeg forsto at det var på tide å komme seg av gårde igjen. 20 meter foran meg hinket en engelsk soldat, og jeg skulle akkurat løpe bort og ta ham under armen, da han stupte om med et skudd gjennom hodet. Tyskerne lå fremdeles som snikskyttere rundt om i byen, og jeg fant det derfor fornuftigst å gå en omvei utenom hovedgaten for å komme tilbake. Jeg kavet og sprang alt jeg kunne over et jorde hvor sneen var blåst opp i enkelte høye faner, og tenkte i mitt stille sinn hvor moro tyskerne måtte ha av meg der de kunne ligge oppe i fjellet og skyte på et så tydelig mål. Men jeg hadde flaks og kom meg forbi kirken og tilbake tidsnok til å bli en av de siste ombord i landgangsbåten igjen.

Der traff jeg Ulf igjen. Da vi kom ombord følte vi plutselig at vi ikke hadde spist siden frokost og var ualminnelig sultne. Av de få norske som var med, var bare kaptein Linge drept og et par andre lettere såret. Finn Palmstrøm og Brynjard Hammer hadde kastet seg ned 2 meter fra en håndgranat som sprang, men klarte seg likevel. Per Getz fortalte at en av røkbombene hadde truffet midt i landgangsbåten han var i da de gikk mot land. Båten var full av ammunisjon og folk. Bomben utvirket først en intens varme, så det tok øyeblikkelig fyr i soldatenes klær, og de måtte hoppe over bord. Kaptein Linge var i denne båten. En engelsk offiser fikk ødelagt det ene benet og ble liggende igjen, men kaptein Linge reddet ham og fikk ham ut i vannet like før ammunisjonen sprang i luft en. Dette skjedde omkring 50 meter fra land, og båten var hele tiden under maskingeværlid, men de klarte å svømme til land, hvor de ble liggende helt utmattet nede mellom steinene.

Det var mest skotter blant disse soldatene, og de hadde med seg en sekkepipespiller som begynte å spille da han kom opp av vannet. Per fortalte hvordan skottene livnet til og samlet seg til angrep da de hørte musikken. I hundrevis av år har skottene gått i krigen til musikk fra en eller flere sekkepiper. De stormet som rasende opp gjennom sneen og piggrådsperringene og kastet tyskerne ut av kanonstillingene.

Det begynte å mørkne allerede, så vi sto for full fart ut mot havet igjen. Vi hadde ikke lenger noen flystøtte, så det gjaldt å komme unna før de tyske flyene kunne innhente oss. Ute i fjordgapet forsøkte 2 små patruljebåter å lage bråk. Det varte ikke lenge før de brant som små bål på havet, eksploderte og sank.

Norskekysten sank i havet bak oss, men før det ble mørkt ble vi innhentet av 3 tyske fly som bombet oss uten å gjøre noen særlig skade. En bombe falt svært nær skipssiden vår så båten sprang lekk og tok inn 400 tonn vann i løpet av natten med alle pumpene gående for fullt. En del norske familier som hadde mistet sine hjem kom over med oss. De ble hjulpet på alle mulige måter og fikk sjokolade, sigaretter og de beste lugarene.

Under dekk arbeidet skipshospitalet på spreng med de sårede. De lå rundt i gangene og stønnet og ynket seg før de etter hvert ble tatt inn i operasjonsrommet. 3 tyskere og 10 av våre egne karer døde senere på aftenen og ble begravet utpå natten fra akterdekket. Vi sto der med blottede hoder og hørte kapteinen lese ritualet. Likene ble pakket inn og lempet over bord et for et. Tyskerne ble lempet først. De gikk ut en etter en, og for hver av dem leste kapteinen en spesiell ting fra det engelske begravellesreglement. Hver gang han var ferdig, gjorde han tegn til Chief Petty Officer og sa: «Let him go.» Ved en feiltagelse ble 2 tyskere dumpet samtidig, og da kapteinen var ferdig med å lese for den tredje tyskeren og ga tegn til Pettyoffiseren, strammet denne seg opp, gjorde honnør og sa: «He has already gone, Sir.»

Vi hadde 35 av de tyske fanger ombord. De ble plassert i 2 av skipets W.C.'er fordi det ikke var plass til dem annet sted. Den tyskeren som hadde ropt «ikke skyt» til meg, var også der. Han snakket flytende norsk, og flyktingene fra Måløy fortalte at han hadde vært den mest brutale og umulige av alle tyskerne i garnisonen.

De tyske fangene trodde alle at de skulle skytes når de kom til England, så de var nokså mismodige. Vi lot dem forbli i troen. Neste formiddag gled vi inn i den engelske flåtehavnen Scapa Flow, hvor vi ble overflyttet til slagskipet «Rodney». Der møtte vi de skuffede gutta som hadde vært i land i Lofoten i 3 dager uten å ha utrettet noenting. Av sikkerhetshensyn ble vi internert på «Rodney» i 2 uker. Nyttårsaften fikk vi landlov til en av øyene og drakk øl sammen med tusenvis av engelske marinegaster i noen enorme kantiner.

Tiden gikk smått ombord på slagskipet «Rodney», som lå i Scapa Flow hele tiden. Vi følte det som en befrielse da vi endelig kom tilbake til Linge kompaniets forlegning inne i fjellene ved Aviemore. Men stemningen i avdelingen var nokså opphisset. Alle savnet kaptein Linge som den eneste norske ansvarshavende og autoritet man kunne henvende seg til. De fleste mente at man måtte få en ny representant inn i ledelsen, så norske interesser ville bli tilgodesett under planleggelse av videre operasjoner og sabotasje-handlinger hjemme. Personlig mente jeg at det var galt at ikke de norske ansvarlige myndigheter gjennom en representant kunne gi oss som skulle utføre sabotasje en erklæring for hver jobb som skulle utføres at det var i samsvar med Hjemmefronten og det norske folks interesse. Engelskmennene stilte seg nokså avvisende til dette, formodentlig på det grunnlag at de var sikre på at ingen ville kunne remplasere Linge.

Finn Palmstrøm og jeg var blant de sterkeste for- kjemperne for det norske synet og tillot oss under vår permisjon å forelegge saken for de norske myndigheter. Dette førte til en del forhandlinger mellom de engelske og norske, og enighet ble oppnådd så arbeidet fortsatte videre i full forståelse. Men både Finn og jeg måtte dessverre forlate avdelingen, og vi følte det begge som en meget urettferdig og hard behandling. Men hovedsaken var jo tross alt avdelingen og de oppgaver som skulle utføres. Man måtte se bort fra personlige interesser.